

Zeearendbescherming in Sleeswijk-Holstein

Kees Aerts

Via het internet heb ik kennis gemaakt met de Projektgruppe Seeadlerschutz in Sleeswijk-Holstein. Het hoofdkantoor staat in Kiel. In 2000 werd een grote conferentie georganiseerd in Mölln, maar door omstandigheden kon ik daar niet aanwezig zijn. Ik heb daarna een gesprek gehad met een van de bestuursleden van die beschermingsorganisatie. Hij vertelde mij onder andere dat er naast het donateurschap ook de mogelijkheid bestond om in het veld betrokken te zijn. Van alle bewoonde horsten worden er een zestal bewaakt door vrijwilligers. Zij kamperen in caravans van de organisatie vlakbij de horsten en bewaken de zeearendparen en hun broedsels. Daarnaast hebben deze mensen een belangrijke taak bij het voorlichten en informeren van bezoekers en het signaleren en doorgeven van verstoringen door mensen, voertuigen en vliegtuigen. Door deze werkwijze weet het publiek dat daar een zeearendenhorst aanwezig is, kunnen ze een kijkje komen nemen en ontstaat draagvlak voor de aanwezigheid en de bescherming van zeearenden.

De horsten zijn vaak gesitueerd op particulier grondgebied. Met de eigenaren en de lokale overheden zijn afspraken gemaakt over de bescherming van de rust in de nabije omgeving van de horsten. Dit betekent voor een aantal boeren dat ze een stuk grond voor een belangrijk deel van het seizoen (februari – juni) niet kunnen betreden en/of bebouwen. Door deze openheid wordt het publiek betrokken bij de bescherming van een natuurlijke omgeving. In Nederland heb ik de indruk dat de informatie over een vermeend broedgeval van een zeldzame vogel pas wordt vrijgegeven nadat zich een broedgeval heeft voorgedaan. Daartoe wordt een broedgeval angstvallig stilgehouden om te voorkomen dat de omgeving te druk wordt bezocht en verstoring optreedt.

Ik heb tot nu toe twee maal een week doorgebracht vlakbij een zeearendenhorst. De eerste was op een boerenterrein, de tweede in een bosgebied. Naast bewaking en het noteren van verstoringen wordt bijgehouden welke andere vogelsoorten aanwezig zijn in het gebied. Het is indrukwekkend om op enkele honderden meters afstand van een zeearendhorst te bivakkeren en gedurende een week te ontdekken dat er twee pullen in het nest zitten in plaats van één, zoals eerst werd aangenomen. Daarnaast zijn de rust en de ruimte een verademing. Op nog geen 100 meter van de caravan vond ik een vossenhol, met jonge vosjes. De reeën lopen tegen de schemering door het land en een sperwer scheert enkele malen per dag langs de hagen op jacht naar voedsel. Ondanks het feit dat we op akkerland zaten, was de variatie aan vogels en zoogdieren verrassend groot. Veel roofvogels, zoals rode wouw, buizerd, sperwer, torenvalk en bruine kiekendief, zijn regelmatig te zien. Gele kwikstaart, kraanvogels, raven, kraaien, tjiftjaf en geelgors, ze zijn allemaal te bewonderen en te beluisteren.

Regelmatig is er bezoek van toeristen die een kijkje komen nemen en informeren naar het wel en wee van de zeearenden. Heel bijzonder voor mij was het om de arenden

te zien afdalen naar het weiland, om vervolgens met hun klauwen een pluk gras mee te nemen naar het nest. Dit schijnt het ongedierte in het nest tegen te gaan. De jonge pullen doen hun behoeften deels in het nest en om te voorkomen dat allerlei insecten en parasieten op de jonge vogels terecht komen wordt regelmatig een nieuwe laag vers gras op het nest gedeponneerd.

De horst in het bosgebied was nog veel verrassender dan de eerste horst. Hier was de caravan wat verder van de horst geplaatst. Ik bezocht deze horst pas eind juni, tegen de andere in begin mei. Om bij de horst te komen moest ik een wandeling door het bosgebied maken, waarbij ik langs een langgerekt meer liep waar de arenden vaak jaagden. Ik kon hier de horst vrij dicht naderen voordat er alarm geslagen werd. De jongen bleken net in deze week voor het eerst uitgevlogen te zijn en het was mijn taak om dit vast te stellen voor beide jonge arenden. Hiervoor heb ik geen twee dagen nodig gehad.

Grote vissers als Zeearend en Visarend zijn geen concurrenten van kleine vissers als deze IJsvogel. Muiderbos, 16 september 2000 (Nirk Zijlmans). *Kingfisher in Muiderbos, The Netherlands.*

De omgeving is een waar paradijs. Op een van mijn wandelingen kwam ik plots oog in oog te staan met een boommarter. Doordat ik stil bleef staan, bleef de marter ook stil op de tak zitten en zo heb ik het diertje goed kunnen bekijken. Voor de caravan was een groot graanveld, waar elke dag een ijsvogel overheen scheerde. De variatie aan dieren was hier nog veel groter dan bij de eerste horst: reeën, damherten, edelherten, vossen, raven, bosuilen, spechten, rode wouw, havik, bruine kiekendieven, buizerds,

boomvalken, grauwe ganzen, boerenzwaluwen, huiszwaluwen, gierzwaluwen, koe-koek, grasmussen, vinken... Uiteindelijk kwam ik uit op ongeveer 50 soorten vogels. 's Avonds bracht ik de tijd vaak langs het grote meer door, om de oude arenden te bekijken die daar veel tijd doorbrachten. Op een van deze avonden kwam een groep stormmeeuwen langs gescheerd met een jagende havik er achteraan. De laatste meeuw probeerde nog te ontsnappen, maar met twee manoeuvres had de havik de meeuw naar het grasveld gedrukt en geslagen. De havik moest even op adem komen en vloog kort daarna met zijn prooi weg. Het duurde echter maar enkele tellen of er kwam een zeearend met de prooi van de havik in zijn klauwen achter de bosjes vandaan; hij vloog naar een geschikte plaats om hem op te eten.

Dichter bij het nest zat ik te wachten tot een jonge arend op het nest zou terugkomen toen ik geritsel naast me hoorde. Ik keek op en zag een steenmarter uit de boom komen, gevolgd door twee jonge marters. De laatste had een stuk eten in zijn bek en bleef nog even onder aan de boom staan om met het eten te spelen totdat hij door zijn moeder tot de orde werd geroepen.

De jonge zeearenden vlogen bij goed weer ook naar het meer, maar met slecht weer bleven ze vlakbij de horst, wachtend op het eten dat de ouders nog steeds aandroegen. Tijdens een van mijn horstbezoeken zat een van de vogels recht boven me in de boom. Toen deze wegvloog bleek dat de jonge vogel aanzienlijk dikker was dan de oudervogels. De verhoudingen waren niet helemaal in proportie.

Vlakbij de caravan huisden waterhoentjes en meerkoeten. Deze vogels bleven voor het grootste deel van de dag in het riet verstopt zitten en lieten zich amper zien. Nu zijn meerkoeten een van de lekkernijen waar zeearenden op jagen, naast de vissen die ze in het meer vangen of het voedsel wat ze van andere vogels afpakken. Meerkoeten houden zich dan ook verscholen, dit in tegenstelling tot de Nederlandse situatie waar meerkoeten in grote groepen in de velden voorkomen.

Ook op deze tweede plaats waren afspraken gemaakt met de eigenaar van het landgoed en was het bosgebied verboden voor onbevoegden, maar kon wel informatie worden gevraagd aan de aanwezige vrijwilligers. In de periode van februari tot begin juni stond de caravan op enkele honderden meters afstand van de horst, om het gedrag van de arenden te monitoren. Bezoekers konden tot bij de caravan komen om in de horst te kijken met een telescoop die ter beschikking was gesteld door de beschermingsorganisatie. Pas toen het uitzicht werd ontnomen door het groeiende gebladerte is de bewaking voortgezet in een andere caravan aan de rand van het bos.

Deze wijze van natuurbeheer of soortbeheer is erg open richting publiek, en door de voorlichting en de begeleiding van de bezoekers wordt veel eerder geaccepteerd dat deze dieren hier zijn en rust nodig hebben omdat ze het met eigen ogen hebben gezien. Een soortgelijke aanpak in Nederland zou een zelfde effect kunnen hebben, maar de gebieden in Duitsland zijn groter en minder dicht bevolkt dan in Nederland. Misschien

is het gemis aan grote oude bomen in Nederland ook een belangrijke factor die meespeelt.

Jonge Zeearend op favoriete uitkijkpost, Oostvaardersplassen (Martijn de Jonge). *Juvenile White-tailed Eagle on its favourite look-out, Oostvaardersplassen.*

Wat me goed is bijgebleven is het fantastische gezang van een lijster. Elke dag zat hij vlakbij de caravan en kon ik heerlijk ontspannen naar zijn gezang luisteren. Intussen tuurde ik de bosrand af naar zeearenden. De jonge arenden kwamen regelmatig in beeld en zeker met een telescoop waren ze goed te bestuderen. Ik hoop komend jaar weer een week te kunnen doorbrengen in Sleeswijk-Holstein om een zeearendhorst te bewaken, de omgeving te bekijken en te genieten van alle daar nog aanwezige natuur, natuur die ik steeds minder in Nederland aantref. De twee horsten zijn gesitueerd in de omgeving van Plön en je hoeft daar niet echt je best te doen om zeearenden te zien en zeker al niet om een roofvogel tegen te komen, deze komen daar nog in talrijke hoeveelheden voor, een genot voor de roofvogelliefhebber.

Voor meer informatie zij verwezen naar:

Struwe-Juhl B. 1998. 30 Jahre Seeadlerschutz in Schleswig-Holstein (1968-1998). Ministerium für Umwelt, Natur und Forsten des Landes Schleswig-Holstein, Kiel.

Struwe-Juhl B. 2002. Altersstruktur und Reproduktion des Seeadlerbrutbestandes (*Haliaeetus albicilla*) in Schleswig-Holstein. Corax 19, Sonderheft 1: 51-61.

Struwe-Juhl B. & Latendorf V. 2002. Seeadler. In: Jagd und Naturschutz, Jahresbericht 2002: 44-45. Ministerium für Umweltschutz, Natur und Forsten des Landes Schleswig-Holstein, Kiel.

www.projektgruppeseeadlerschutz.de

Adres: Soembastraat 67, 1782 SM Den Helder.